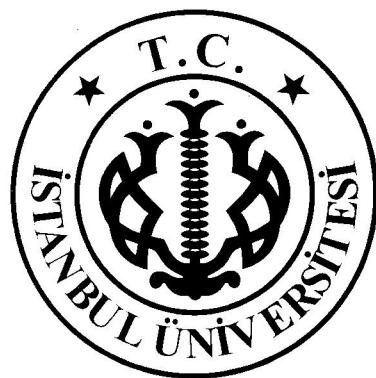

**TÜRKİYE ARKEOLOJİSİ
VE
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
(1932-1999)**

Editör
OKTAY BELLİ

Aşaklı Höyük Kurtarma Kazıları

GİRİŞ

Aşaklı Höyük Orta Anadolu'nun 1000 m yüksekteki stebinde, karasal iklim koşullarının egemen olduğu Aksaray iline bağlı Kızılkaya Köyü'nün 1 km kadar güneyinde tarım alanı içindedir¹. İl merkezinin 25 km güneydoğusundadır. Melendiz Su'yun kıyısındadır. Höyüğün bulunduğu yore, 10-5 milyon yıl önce Miosen dönemde tektonik oluşumlu "**Antik Volkanik Kapadokya**"nın sınırları içindedir. Burası tuf ve andesitli Peri Bacaları ve tüflü kayalara oyulmuş mağara kiliseleri ile ünlü İhlara Vadisi'ni de kapsar.

Niğde'ye bağlı gene volkanizmanın etkisi ile Pleistosen'de Göllüdağ ve çevresinde Nevşehir'de Acıgöl'de ve yakınlarında birçok obsidien yatakları oluşmuştur. Pleistosen'de (Buzul Çağında) Paleolitik'ten itibaren burada yaşayan insan toplulukları obsidieni, alet ve silahlarının hammaddesi olarak kullanmışlar, hatta yakın ve Kıbrıs, Filistin, Kuzey Suriye gibi uzak bölgelere bu kaynaklardan obsidien satarak, bu hammaddenin ticareti yapmışlardır². Büyük olasılıkla Aşaklı, bu obsidien ticaretinin merkezidir³.

Aşaklı Höyük'ün 40 km kadar güneyinde volkanik, Pleistosen yaşlı Hasandağ ve Melendiz Sıradağları yaklaşık 3000 m'lik bir yüksekliğe ulaşırlar. Melendiz Su, bu iki dağ silsilesi arasından çıkararak kuzeybatı yönünde akar, önce ünlü İhlara Vadisi'ni oluşturur, Kızılkaya Köyü'nde Aşaklı Höyük'ün çevresini kuşattıktan sonra Aksaray

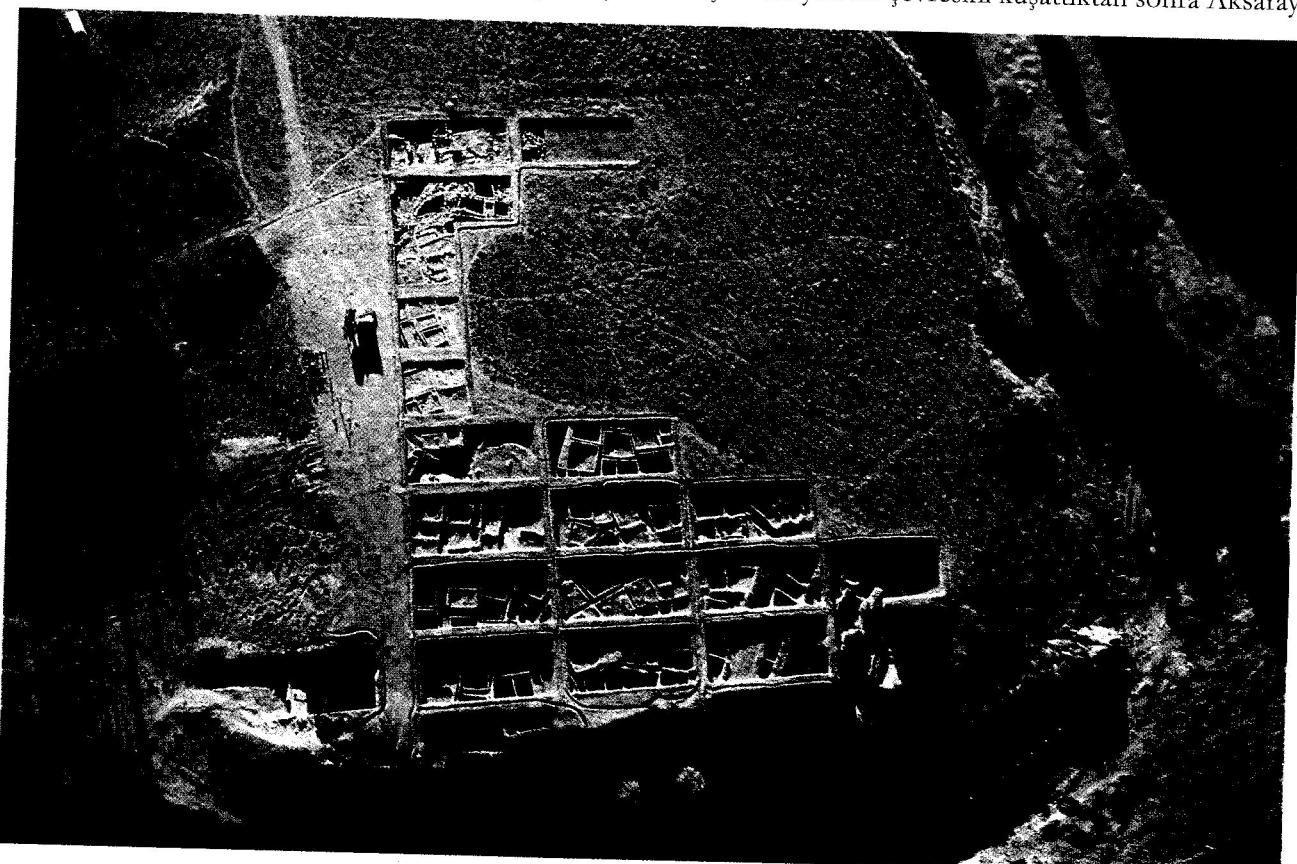

Fig. 1 : Aşaklı Höyük (Aksaray İli). 1994'de höyüğün havadan, batıdan doğuya görünübü. Ön planda (batıdan doğuya) 2. tabaka kerpiç konutları. Güneybatıda sandık duvarlı ve tapınaklı yapı birimi, kuzeye tabakaların takip edildiği derin sondaj, arka planda (doğuda) en eski sur duvarı. (İskara sistemi ile kazı: her açma 10x20 m boyutunda kazılmayan toprak ara yollar 2 m gen.) Akeramik Neolitik, "İlk Yerleşik Köyler" Evresi. M.O. 8. binyl.

yönünde akmeye devam eder. Melendiz Su, kuzeybatıda Mamasın çevresinde Ulu Çay adını alır. Mamasın Barajı ve göl alanı Ulu Çay üzerinde yapılmıştır. 1980'li yılların sonlarında Devlet Su İşleri tarafından tarimsal sulamayı yapmak amacıyla Mamasın Baraj Gölü'nün su düzeyini yükseltme kararı alınmıştır. Su düzeyi 1109 m yüksekliğe ulaştığında Aşıklı Höyük'in kuzey ve batısı kısmen su altında kalacaktır.

Bu nedenle 1989 yılından itibaren İstanbul Üniversitesi Prehistorya Anabilim Dalı tarafından Aşıklı Höyük'te kurtarma kazıları başlatılmıştır⁴. Kazılar, 1989-93 yılları arasında Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, ODTÜ TEKDAM, 1994'ten bu yana da Kültür Bakanlığı ile birlikte TÜBA (TürkİYE Bilimler Akademisi), İstanbul Üniversitesi Araştırma Fonu tarafından parasal olarak desteklenmekte ve bu kurumlar adına yapılmaktadır. Ayrıca, Doğuş Holding'in bazı mensupları, sayın Maarifi Orhon ve Çatal Höyük Derneği adına araç-gereç açısından zaman zaman katkıda bulunmuşlardır. Burada tüm bu kuruluş ve kişilere teşekkürlerimizi sunarız.

KURTARMA KAZILARI

Aşıklı Höyük, ilk kez Pensylvannia Üniversitesi hititologlarından Edmund Gordon tarafından 1963'de bulunmuştur⁵. Daha sonra Iann Todd 1964-65 yıllarında Aşıklı Höyük'te yoğun bir yüzey araştırması yapmıştır. Yüzey araştırmalarının analizinin sonuçları ve Aşıklı Höyük'ten toplanan radioaktif karbon örneklerinin ölçümelerine göre Aşıklı Höyük'in M.O. 8. binyılık Akeramik Neolitik Dönem'e ait bir ören yeri olduğu anlaşılmıştır⁶.

Aşıklı Höyük, denizden 1119.45 m yüksekekte, doğu-batı ve kuzey-güney yönlerinde 230x150/240 m boyutlarındadır ve yaklaşık 35-40 hektarlık bir alanı kaplar. Kuzeyde ovadan yüksekliği 15-35 m'dir. Güneye doğru bir eğimle alçalır. Höyük'in güneyde ovadan yüksekliği 13.16 m'dir.

1989 yılından bu yana yapılan kazılarda şimdije kadar Aşıklı Höyük'te 3 tabaka bulunmuştur. Ancak bu 3 tabakada da aynı çanak çömlek öncesi Neolitik kültürün varlığı izlenmiştir.

Kazılardan önce höyük yüzeyinde büyük çapta tarım yapıldığından 1. tabaka ve höyük'in batı yamaçları yoğun bir şekilde aşınmıştır. 1. tabakaya ait yalnızca bazı taban parçaları ve kerpiç duvar kalıntıları bulunmuştur.

En geniş olarak höyük'in üzerinde 2. tabaka ve onun son 5 yapı evresi 10x20 m boyutlarındaki açmalarda kazılmıştır.

Ayrıca 2. ve 3. tabakalara ait kültür sıra düzeni höyük'in kuzeyinde "4 F/G-H" plankarelerindeki açmalarda takip edilmiştir⁷. Buna karşılık Aşıklı'ya ait, büyük olasılıkla en eski yerleşme höyük'in dışında, güneyde Melendiz kıyısında bulunmaktadır⁸. Yerleşmenin Melendiz içinde devam ettiği izlenmiştir.

Pleistosen (Buzul Çağ) sonrasında ve Holosen başlarında bütün Eski Dünya, önemli ve ani iklim

Fig. 2 : Aşıklı Höyük. 1999 2. tabaka genel planı. Doğu'da sur duvarı, güneybatıda sandık duvarlı ve tapınaklı yapı birimi. Ortada çakılı bir yol ve avlu. Kuzeyde kerpiç konutlardan oluşan mahalleler, kuzeybatıda tabakaların takip edildiği derin sondaj. Akeramik Neolitik. M.O. 8. binyıl.

⁴bk. Dipnot 1, kazı ekibi ve arkeometrik araştırmalar için tablo 1-3.

⁵ bk. dipnot .

⁶ Todd 1980; Esin et al. 1991.

⁷ Esin, Harmankaya 1999/2,90, fig.3.

⁸ Esin, Harmankaya 1999/2,91, fig.5.

değişikliklerine sahne olmuştur. Aşaklı da M.Ö. 10-8. binyillarda bu iklim değişikliklerinin etkisinde kalmış olmalıdır. Bu nedenle ani sağanaklar sonucu ve Melendiz taşmasıyla bu en eski yerleşmenin seller altında kaldığı anlaşılmaktadır. Çünkü yerleşmenin üstünü mil ve çakıl katmanlarından oluşan 1.5 m kalınlığında bir alluvial dolgu kaplamıştır. Büyük olasılıkla bu yerleşme terk edildikten sonra höyük alanının bulunduğu yerde yerleşmeler başlamıştır.

Melendiz kıyısındaki bu olası en eski yerleşme Aşaklı'da daha sonra gerçekleştirilen yerleşme düzeninin ve kültürünün ana öğelerini kapsar.

Konutlar ve avlular kerpiç duvarlı, 2.5x3.5 m, 3x4 m boyutlarında dörtgen, yamuk planlıdır, bazları 2 odalıdır⁹. Konutlardan oluşan küçük mahalleler arasında dar avlular ve dar geçitler yer alır. Konutlarda tabanların üstünde ortalamaya olarak yerleştirilen direk taşları damı destekleyecek ahşap direkler için konmuştur. Taş döşeli, dörtgen planlı ocak yerleri ve tabanların üzerinde bırakılan büyük boyda öğütme taşları, avlanmış bir geyiğe ait boynuzlar, obsidien aletler ve artıkları Aşaklı Akeramik Neolitik kültürünün belirleyicisidir. Ele geçen bir insan iskeletinin gömülme şekli daha sonra Aşaklı'daki ilk köy yerleşmelerinde de izlendiği gibidir. Ölü, taban altına açılan bir çukura, bir yanına yatırılmış ve ayakları dizden geriye kıvrık olarak gömülümüştür¹⁰.

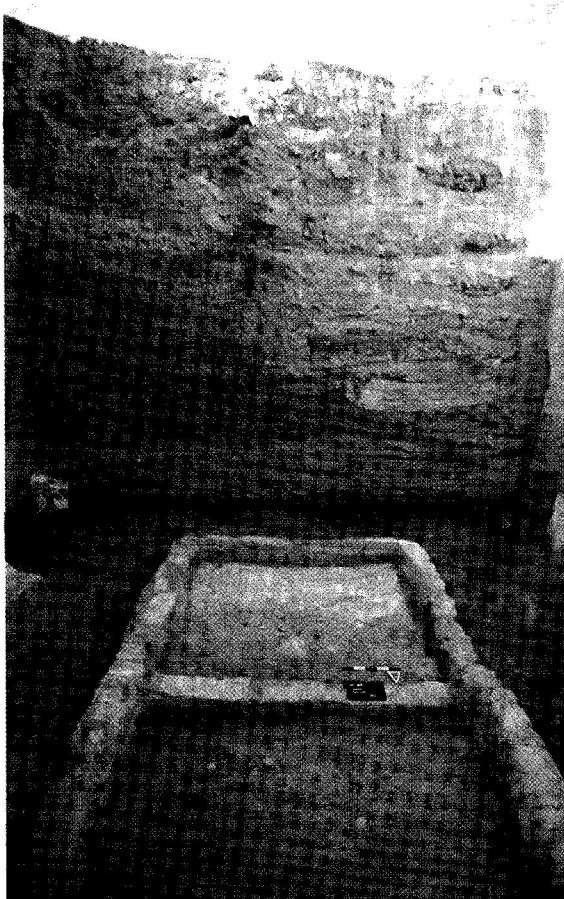

Fig. 3 : Aşaklı Höyüğün kuzeybatisındaki derin sondaj, açma güney profili. Kuzeyden güneye görünüş. 2. ve 3. tabaka yapı evreleri. Solda (doğu) çöplük/ışıklar, batıda kazılıp kaldırılan kerpiç konutlar. Ortada 9 m derinlikte 3. tabakaya ait 2 odalı bir kerpiç konut. Akeramik Neolitik. M.Ö. 8. binyıl.

Bu en eski “ilk köy yerleşmesi”nde yaşayan Aşaklıların göçebe yaşam düzeninden henüz yerleşmeye başlamış yoğun avcılar oldukları söylenebilir. Bunlar yerleşme dışında avlanmakta, parçalarını köye taşımakta, Göllü Dağ yakınındaki **Kayırlı**'dan obsidien hammaddesini köye getirip, orada aletlerini yapmaktadır¹¹. Olasılıkla büyük çapta yabani tahıl öğütmeye, avladıkları hayvanların etlerini ocakta pişirerek beslenmelerini sağlamaktaydılar.

Höyük'teki yerleşmelere gelince Aşaklı'nın kuzey yamacındaki “4 F/G-H” açmalarında höyüğün tepe düzüğündeki sıfır noktasına göre 16.20 m derinlikte çok dar bir alanda ana toprağa ulaşmıştır. Daha sonra bu açmalarla tabakalşmanın daha kesin belirlenmesi için denetleme kazalarına yer verilmiştir¹².

Fig. 4 : Aşaklı Höyük. 2. tabaka kerpiç konutlarından oluşan, dar sokaklarla birbirlerinden ayrılan mahalleler, aradaki boş alanlar çöplük/ışıklar. Kuzeyden görünüş. Akeramik Neolitik. M.Ö. 8. binyıl.

⁹ Erol, 1990: 2. cilt 4-5.

¹⁰ Erol, 1990: 2. cilt 4-5.

¹¹ Erol, 1990: 1-2.

2. tabakayı 3. tabaka-
dan sel kalıntıları milli bir
tortul birikinti ve onun
üzerinde yer alan,
bütün açmayı kaplayan
bir çöplük/ışıklık ayırmaktadır¹³. 3. tabakaya
ait şimdilik 3 yapı evre-
si bulunmuştur. En
eski evresi yaklaşık
9.20-9.75 m derinlikte
gün ışığına çıkarılmış
dur. Bu 3. yapı evre-
sine ait yapılar kerpiç
duvarlı, dörtgen, ya-
muk planlı, bazen bir
kenarın yuvarlatılmış, 1,
3 odalıdır ve daha çok
açmanın doğu ve batı
duvarlarına bitişik ola-
rak bulunmuşlardır. Bu
yapıların büyük bir
kısı bu açma duvar-
larının içinde devam
etmektedir¹⁴. Buna
karşılık çöplük ve sel
dolgusunun üstüne
yapılan 2 odalı bir

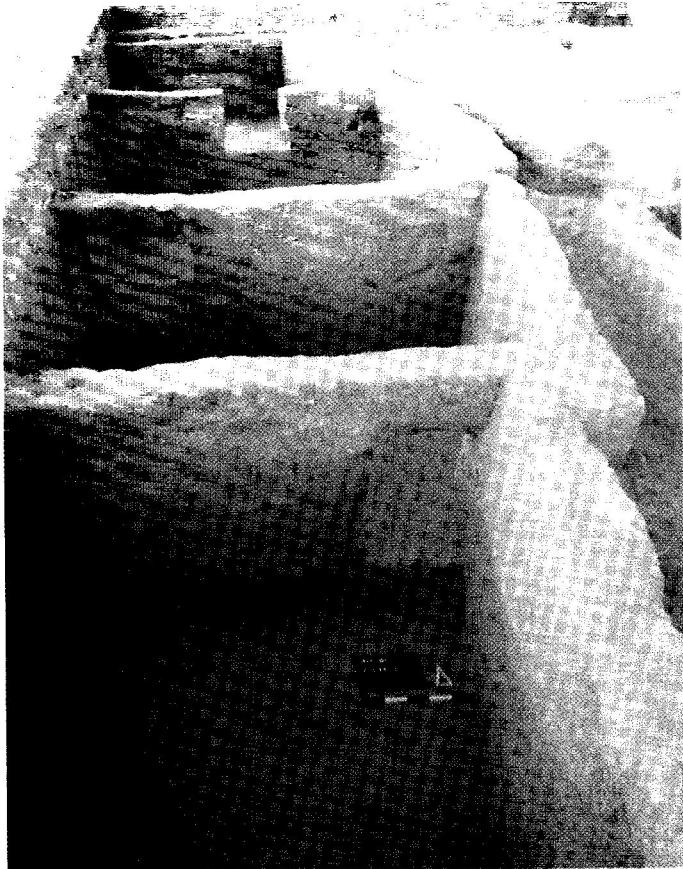

Fig. 5 : Aşıklı Höyük. 5 odalı bir kerpiç konut ve odalarдан birbirlerine geçişini sağlayan kapı aralıkları. Kuzeyden görünüş. Akeramik Neolitik. M.Ö. 8. binyıl.

oluşturmaktadır.
2. tabaka boyunca
takip edilen büyük
çöplük/ışıklık daha çok
3. tabaka yapılarının
dışında kalan güney
alanda yoğunlaşmıştır¹⁵. 3. tabakanın yapı
evrelerine ait avlu ve
çöplük/ışıklıklarla obsidien
aletlerle birlikte,
daha çok kemik ve
sürtme taştan aletler
bulunmuştur. Burada
da çöplük / ışıklıklar
mekan dolguları atılmış
ve bunlar yanmış ince
damarlar oluşturmuştur¹⁶.

3. tabakanın obsidien
alet endüstrisi genelde
daha üstteki 2.
tabakanından farklı
değildir¹⁷. Bu tabakada
da bir dilgi endüstrisi
vardır ve aletlerin çoğu
yonga ve dilgi

kazıcılarından oluşur. Buna karşın ok uçlarının
sayısı azdır. Çekirdekler 2 vurma düzlemlidir. 3.
tabakaya ait bitki kalıntıları ve hayvan kemiği ana-
lizleri henüz tamamlanmamıştır. Ancak yabani sığır
kemikleri genç hayvanlara aittir ve bunlar olasılıkla
dev sığırlardır (auerochs)¹⁸.

Fig. 6 a-b : a) Tapınaklı yapı müstemilatında bir odanın tabanı altında gömülüen, beyin ameliyatı "Trepanation" geçirmiş genç
bir kadın ve bebeğine ait iskelet. Akeramik Neolitik. M.Ö. 8. binyıl.
b) En eski beyin ameliyatı "Trepanation" geçirmiş genç kadının kafatasındaki delik. Akeramik Neolitik. M.Ö. 8. binyıl.

¹³ Esin, Harmankaya 1999/ 2, 92-93, figs. 6-9.

¹⁴ Esin, Harmankaya 1999/2, 92, fig. 7.

¹⁵ Esin, Harmankaya 1999 / 2,92-93,fig. 7-8.

¹⁶ Esin 1999b, 8-9.

¹⁷ Balkan-Atlı 1993; 1994.

¹⁸ Esin, Harmankaya 1999/1, 119.

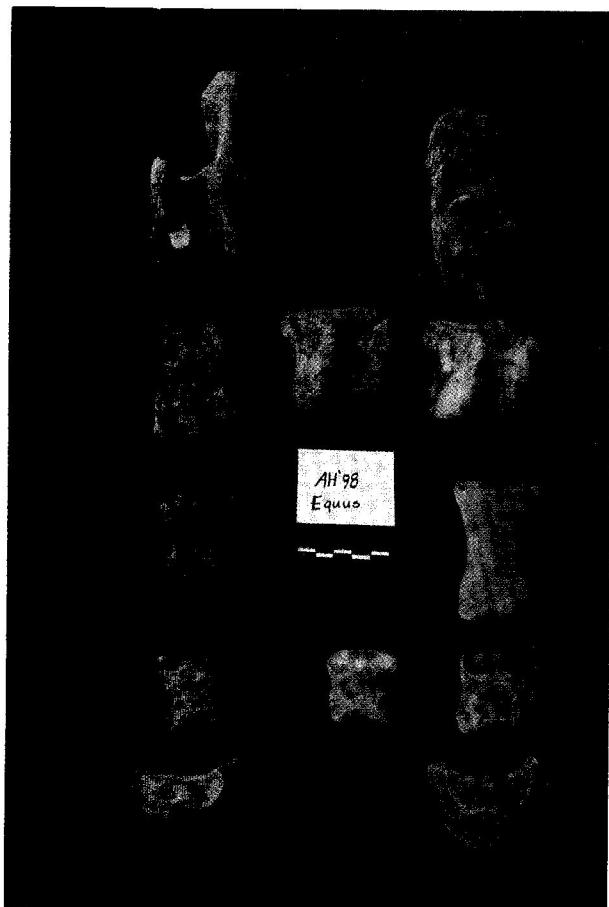

Fig. 7 : Holosen'de ilk defa Aşaklı'da yaşadığı keşfedilen bir yabani ata ait ayak kemikleri. Akeramik Neolitik. M.Ö. 8. binyıl.

2. tabakaya ait 10 yapı evresi bulunmuştur. Bu yapı evrelerindeki yapılara ait alanlar, adeta parselenmiş gibidir ve aynı alan her yapı evresinde sahibinin ihtiyacına göre tek, 2, 3 odalı veya aylulu konutlar şeklinde dönüştürmektedir¹⁹.

Bu yüzden yapı evreleri boyunca konutların bir veya iki kerpiç duvarı yeri hiç değiştirilmeden sabit tutulmakta, diğer kerpiç duvarları ileri geri alınarak konutların planlarında ihtiyaca göre değişiklikler yapılmaktadır²⁰.

Dörtgen, yamuk planlı, bitişik düzende, genelde 2.5×3 - 3.5 m^2 , $3 \times 3.5 \text{ m}^2$ boyutlarındaki taş temelsiz, kerpiç konutlar bazen tek, bazen 2 odalı, ayluludur. Bir-iki konuttan oluşan mahalleler 0.5-1.00 m genişliğinde dar geçit ve aylularla birbirilerinden ayrılmıştır²¹. Duvarlarda kullanılan kerpiçler çoğunlukla 30 cm genişlikte, 40-45 cm uzunluğundan ve 7-8 cm kalınlığındadır. Konutların duvar ve tabanları

kille sıvalıdır.Çoğu zaman içlerinde bir ocak bulunmaktadır, büyük ölçüde yeni yapı evrelerinde ocak yerleri sabit tutulmaktadır²². Ocakların tabanları ve kenarları taş dösemeli, üzerleri kalın kil sıvıyla kaplıdır²³.

Ölüler de gene tabanların içine açılan çukurlara, genelde "hocker" şeklinde gömülülmektedir.

2. tabakanın yapı evrelerine ait çöplük/işliklere ait üst üste yer alan damarlar daha çok doğu ve güney açma duvarları arasında yoğunlaşmıştır²⁴. İklim koşullarının hızlı değişimi ve yoğun yağışlar nedeniyle kerpiç konutlar yenilendikçe, molozu dışarı atılmakta, sonra da burası bir işlik olarak kullanılmaktadır. Avlanmış hayvanlara ait yenen parçaların kemikleri, obsidien, kemik alet artıkları ve gene büyük ölçüde yenen, ya da avcıların yaraları için merhem olarak kullanılan çitlenbiklerin (*Celtis tournefortii*) geriye kalan çekirdekleri buraya atılmaktadır. Bu atıklar üst üste ince damarlar oluşturmaktak, çöplük birikince yakılmaktadır.

Fig. 8 : Aşaklı. En eski tavlanmış doğal bakır ve geyik dişi boncuklarından yapılmış, bir ölünen boynunda bulunmuş bir kolye. Akeramik Neolitik. M.Ö. 8. binyıl.

¹⁹ Erol, H. 1992: 1-123, 134, 169-170, 203-205. ²⁰ Erol, H. 1992: 8.

²¹ Erol, H. 1992: 1-123, 134-135. ²² Erol, H. 1992: 1-123, 134-135, 177-178, 185-186.

²³ Erol, H. 1992: 1-123, 134-135. ²⁴ Erol, H. 1992: 1-123, 134-135.

Höyük rüzertinde 2. tabakanın son beş yapı evresi ~~ve~~ ~~ve~~ bitişik çapta gün ışığına çıkanmıştır²⁵. Bu ~~vezeden~~ Aşkılı'nın 2. tabakasına ait yerleşme dokusu ~~bakımda~~ olcusça iyi bir fikir edinilmesi sağlanmıştır.

Genede Melendiz kıyısındaki en eski yerleşme ~~parçasında~~ ve kuzeybatı "4 F/G-H" açmasında 3. tabaka ile 2. tabakanın yapı evrelerinde izlenen ~~değerlere~~ daha iyi anlaşılmaktadır.

kerpic duvarlı konutlardan oluşan mahallede, bir odanın içten duvarları kırmızı renkte boyanmıştır. Güneyden bitişik küçük bir avludan boyalı odanın kilerine geçilmektedir²⁶.

Bu çevre duvarı ile sınırlandırılan mahallenin boyalı duvarlı odası ve kileri diğer mahallelerin konularından farklılık göstermekte, çevre duvarının taşları arasında bulunan pişmiş topraktan bir hayvan figürini ile taştan bir plaka bu durumu destek-

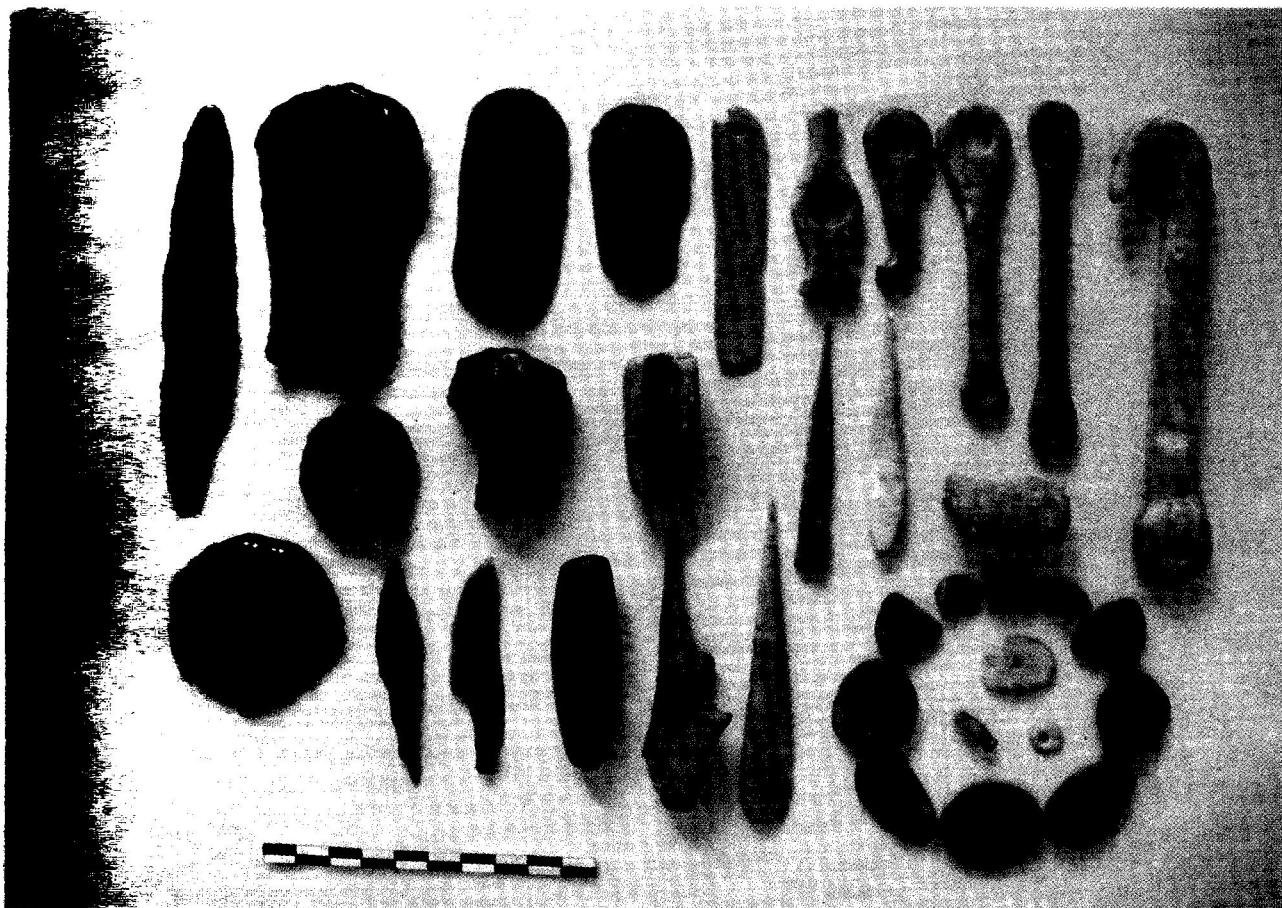

Fig. 9 : Aşıklı. Obsidien, kemik aletler, cilali taşlı biley taşı ve arkaik boncuklardan yapılmış bir bilezik.
Akeramik Neolitik. M.O. 8. binyıl.

2. tabakanın son evrelerinde yerleşme doğudan ~~gönye~~ doğru bir çevre duvarı ile sınırlanmıştır²⁶. **C**evre duvarı höyüğün yakınında bulunan tuf, kireçtaşlı andesit ve az miktarda bazalt gibi oldukça büyük boyutlarda işlenmiş taşlarla örülümustür. **K**uzeydoğuda karşılıklı bir 'S' kıvrımı yapan duvar, ~~varsız~~ bir görünüm sunar²⁷. İki duvar arasındaki ~~arası~~ çakılla doldurulmuştur. Duvarda taşlarla birlikte ~~gerekçce~~, çamur harç da kullanılmıştır.

Duvara içten, batidan bitişik, kısmen taş temelli

lemektedir²⁸. Büyük olasılıkla yerleşmenin son yapı evreleri sırasında, burada, toplumda ayrıcalıklı yeri olan bir başkan ve ailesi oturmaktadır.

Genel yerleşme dokusunda gene daha farklı bir görünüm sunan bir yapı kompleksi de höyüğün ortalarında güneybatisına doğru yer almıştır³⁰. Bu kompleks kasematlı duvarlı bir büyük yapı ile onunla aynı blokta bulunan, taban ve içten seki ve duvarları kırmızı boyalı bir başka yapı ve müstemplatından oluşmaktadır³¹.

²⁵ *İn. 20. 97. 98-99, figs. 3,4,17-18.*

²⁶ *İn. 20. 95-99, figs. 17-18.*

²⁷ *Esn. 1999/2. 84,88.*

²⁸ *Esn. 1999/2. 100, figs. 21-22.*

²⁹ *Esn. 1999/2. 124-128, Abb.1., tab.9,10.*

³⁰ *ibid.*

Sandık duvarlı (kasemathlı) yapının kuzeyinde doğuya doğru uzanan geniş bir çakılı cadde vardır. Bu cadde batıda Melendiz Su kuyısından 2. tabakanın bütün yapı evrelerince kullanılarak yükselmiştir. Doğuda çakılı cadde bir çatal yapar ve daha dar birer yol olarak bunlardan biri güneye, diğerı kuzeydoğuya yönelir ve bir avlu ile son bulur.

Kasemathlı yapının caddeye bakan duvarı yanyana sıralanmış kerpiç dizilerinden oluşur. İç duvar ise taştan örülümustür³². Duvarlar arası bir-birilerinden kerpiç bölmelerle ayrılmış 4 mekan oluşturur. Yapının batısında, tabanı yaklaşık 40x30x8 cm boyutlarında kerpiç bloklarla döşenmiştir. Bu taban üzerinde yaklaşık eşit aralıklı konmuş, düzletilmiş, büyük kireçtaşı bloklar konmuştur. Bunlar büyük olasılıkla ahşap direklerin altına yerleştirilmiştir. Bu yapı kompleksindeki, taban ve duvarları kırmızı boyalı yapının, bir tapınak olduğu sanılmaktadır³³

Tapınağı oluşturan yapının müstemilatına ait bir odada bulunan gömütlerin durumu, kasemathlı bina, burada toplum içinde ayrıcalıklı kişilerin yaşadığına işaret etmektedir³⁴. Bu gömütlerden biri genç bir kadın ve yaşlı bir erkektenden oluşan bir aileyeye, diğer ise “trepanation” adı verilen beyin ameliyatı geçirmiş olan genç bir kadına aittir³⁵.

Ayrıcalıklı kişilere ayrılmış bu yapı kompleksi, yerini büyük bir olasılıkla daha sonra, yukarıda sözü edilen çevre duvarının iç kısmındaki mahalleye bırakılmıştır.

Caddenin sandık duvarlı yapı kompleksinin dışında kalan alanlarda 2, 3 kerpiç konuttan oluşan mahalleler bulunmaktadır³⁶. Bu mahalleler birbirilerinden

dar geçitlerle ayrılmıştır. Konutların dışa açılan kapıları yoktur. Bu yüzden konutlara damda bırakılan bir açıklıktan, bir seyyar merdiven yardımıyla girilmiş olmalıdır.

Konutların tabanları altına gömülü, kısmen yakılan ve üstlerinde hasır bir kefen sarılan ölülerin, çoğu kez boyun ve bileklerinde boncuklardan yapılmış kolye ve bilezikler vardır. Boncuklardan bazıları doğal bakırdan yapılmıştır³⁷. Bunlar sıcak çekicilemeye, önce tavlanarak levha haline getirilmiş, sonra levhacıklar kıvrılarak boncuklar oluşturulmuştur³⁸.

Bazı konutların odalarının tabanları üzerine hasırlar serilmiştir³⁹. Birçogunda taban üzerinde, etrafi taşla çevrili ufak direk çukurları açılmıştır⁴⁰. Mahallelerin aralarında büyük çöplük/ışıklar yer almıştır⁴¹.

Dilgi endüstrisinin egemen olduğu obsidien, kemik endüstrilerinin çok sayıda örneği kısmen sürtme taş aletler, hayvan kemiği ve bitki kalıntıları bu çöplük/ışıklardan toplanmıştır⁴².

Hayvan kemiği analizleri, avlanan hayvanların çoğunuñ koyun, keçi, domuz ve dev sığırlara, daha az sayıda atlara, tavşan, kuş çeşitleri ve balıklara ait olduğunu göstermiştir⁴³. Holosen başlarında, Orta Anadolu’da yabani atın yaşadığının kanıtlanması, büyük önem taşımakta ve yeni bir keşif olmaktadır⁴⁴.

Pollen ve bitki kalıntıları analizleri ise yabani yemiş, meyva ve tahıl türlerinin yanında, buğday, arpa tarımının çok ufak bir ölçüde uygulanmaya başlandığına işaret etmektedir⁴⁵.

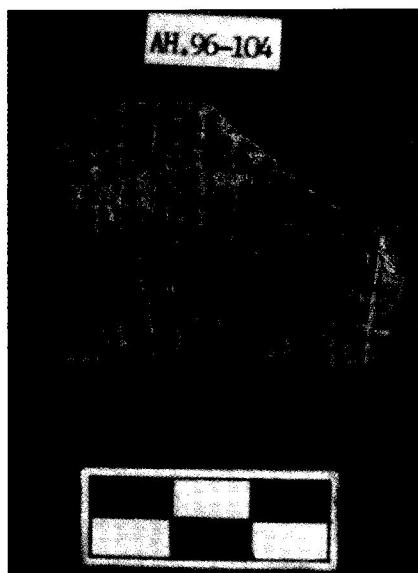

Fig. 10 : Aşıklı. Ufak taş plaka. Üstünde kazılı "U" ve "V" şeklindeki işaretlerin ilk sayı simgeleri olduğu sanılıyor. Akeramik Neolitik. M.O. 8. binyıl.

³² ibid.

³³ ibid., Esin, Harmankaya 1999/2, 96-97, figs.13-14

³⁴ Esin 1998, 90, en üstteki resim dışında

³⁵ ibid.

³⁶ Op cit., 86,87,89.

³⁷ Esin 1999c, 25, 26, Abb.3, 5, 353, Tab. 1/6-11; Esin 1999b, 100, fig. 20.

³⁸ Bk. Esin 1999 c.

³⁹ Esin 1998, 91, üst resim.

⁴⁰ Esin et al., 1991, 166, Pl. 8/3

⁴¹ Esin, Harmankaya 1999 2 94 42 11

⁴² Esin, Harmankaya 1999 2 95 43 12

⁴³ Esin 1998, 91

⁴⁴ Esin 1998, 91

⁴⁵ Çelik ve Esin 1999, 100, fig. 10/1

SONUÇ

Örnekleri kurtarma kazıları sırasında alınan ve van der Pflicht tarafından Groningen Üniversitesi'nde yapılan düzeltilmiş çok sayıdaki radioaktif ölçümleme göre Aşıklı Höyükün 2. tabakası M.Ö. 8. binyılı tarihlenmektedir⁴⁵.

Kurtarma kazılarında, en eskisi Melendiz kıyısında olan ilk köy yerleşmeleri gün ışığına çıkarılmıştır. Höyükte 2. ve 3. tabakanın yapı evreleri kuzeydeki *acmada*, 2. tabakanın ise son yapı evreleri höyük üzerinde geniş çapta kazılmıştır. Başlangıçta yalnız kırçıç dayanan mimari, daha sonra taşın kullanılmasıyla çeşitlenmiştir.

İlk çevre duvarının ele geçtiği Aşıklı yerleşmelerinde sık bir yapı dokusuyla karşılaşılmaktadır. Bitişik düzende tek, 2-3 odalı 2-3 konut bir mahalle oluşturmuş, çevre duvarının içinde kalan mahalle ile höyükün ortalarında yer alan geniş çakılı caddenin güneybatisındaki sandık duvarlı ve tapanaklı yapı kompleksi buraların toplum yaşamında ayrıcalıklı kişilere (başkan ve ailesine) ait oldukları izlenimini vermiştir. Böylece topluma ilk sınıf ayrimi ve örgütlenme başlamış olmalıdır.

⁴⁵ ES-12293, 26. fig.4.

⁴⁶ Çete 1993.

⁴⁷ Çete 1998.

⁴⁸ Çete 1998.

Obsidien, kemik ve sürtme, cilali taş aletler, bitki kalıntıları, Aşıklı'da avcılığın, deri, taban, ağaç, hasır işçiliğinin yaygın olduğunu ve bunun da özel bir örgütlenme gerektirdiğini ortaya koymaktadır. Bitki, meyva, yemiş toplama, tahıl tarımına başlama ve obsidien ticaretinin yanında bu örgütlenme, büyük olasılıkla Aşıklı toplumunda ayrıcalıkları olan bireyler ya da aileleri tarafından düzenlenmiş ve yönetilmiştir.

Aşıklı insan topluluğunun analizleri, bunlardan ikisinin Euro-mediterenian grubuna ait olduğunu göstermiştir. Bireyler arasında çoğunluk, 20-30 yaşlarına kadar yaşamıştır, ancak 55-56 yaşına kadar yaşayan kadın ve erkekler de rastlanmıştır⁴⁷. Coğunluğunda romatizma, artirit, diş hastalıkları saptanmıştır⁴⁸. Ağır yaşam koşulları, Aşıklı bireylerinin sağlıklarını da büyük çapta etkilemiştir⁴⁹. Buna rağmen Aşıklı insan topluluklarının yaratıcılıkları özellikle yerleşme dokusunda ve örgütlenme yeteneklerinde görselleşmektedir.

BİBLİOGRAFYA

BALKAN-ATLI, N.,

1993 "Aşıklı Höyük (Aksaray) Yontma Taş Endüstrisinin Teknolojik ve Tipolojik Açıdan İncelenmesi", *III. Arkeometri Sonuçları Toplantısı* (Ankara, 25-29 Mayıs 1992). T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü. Ankara Üniversitesi Basımevi. Ankara 213-225.

1994 "The Typological Characteristics of Aşıklı Höyük Chipped Stone Industry", *Neolithic Chipped Stone Industries of the Fertile Crescent*. (eds. H.G. Gebel & S.K. Kozłowski), *Proceedings of the First Workshop on PPN Chipped Lithic Industries*. (1993). Berlin. 209-221.

BALKAN-ATLI, N., BINDER, D., CAUVIN, C.,

1999 "Obsidian: Sources, Workshops and Trade in Central Anatolia", *Neolithic in Turkey. The Cradle of Civilization. New Discoveries* (eds. M. Özdoğan, N. Başgelen). Arkeloji ve Sanat Yayınları. İstanbul. 133-145.

BUITENHUIS, H.,

1994 "Archaeozoology of the Holocene in Anatolia: a review", *Archaeometry'94. The Proceedings of the XXIV Symposium on Archaeometry* (eds. Ş. Demirci, A.M. Özer, G.D. Summers). TÜBİTAK. Ankara. 411-421.

ESİN, U.

1994 "Zum Ursprung der Kastenbauweise in Anatolia", *Istanbuler Mitteilungen* 43. (Tübingen, 1993). 123-

1995

1995 "Preolithic Era to Early Bronze Age Prehistoric Cappadocia", *Cappadocia* (ed. M. Sözen). Ayhan

Şahenk Foundation. Mas Matbaacılık. İstanbul. 62-123. (Türkçe: "Paleolitik'ten İlk Tunç Çağının Sonuna: Tarihöncesi Çağların Kapadokyası", *Kapadokya* (ed. M. Sözen). Ayhan Şahenk Vakfı. Mas Matbaacılık. İstanbul. 62-123.).

1999a "Copper objects from the Pre-Pottery Neolithic site of Aşıklı (Kızılkaya Village, Province of Aksaray, Turkey)", *Der Auschnitt 9. The Beginnings of Metallurgy* (eds. A. Hauptmann, E. Pernicka, T. Rehren, Ü. Yalçın). Bochum. 23-30.

ESİN, U.,

1999b "Some Archaeological Evidence from the Aşıklı Excavations for Climatic Fluctuations in Central Anatolia During the Early Holocene 10./9. Mill. B.P.", *Anadolu Araştırmaları XV*. Edebiyat Fakültesi Basımevi. İstanbul. 1-26.

1999c "Die akeramischen Siedlungen von Aşıklı Höyük im Zentralanatolien", *Çağlar Boyunca Anadolu'da Yerleşim ve Konut, Uluslararası Sempozumu (International Symposium on Settlement and Housing in Anatolia Through the Ages)*. Bildiriler (Papers Presented to the Symposium). Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü. Ege Yayınları. 175-187.

ESİN, U., HARMANKAYA, S.,

1999 "Aşıklı", *Neolithic in Turkey. The Cradle of Civilization. New Discoveries* (eds. M. Özdoğan, N. Başgelen). Arkeloji ve Sanat Yayınları. İstanbul. 115-132.

ESİN, U., BIÇAKÇI, E., ÖZBAŞARAN, M., BALKAN-ATLI, N., BERKER, D., YAĞMUR, İ., ATLI, K. A.,

1991 "Salvage Excavations at the Pre-Pottery Site of Aşıklı Höyük in Central Anatolia", *Anatolica XVII*. 123-174.

ÖZBEK, M.,

1998 "Human Skeletal Remains From Aşıklı, a Neolithic Village Near Aksaray, Turkey", *Light on Top of the Black Hill. Studies Presented to Halet Çambel (Karatepe'deki Işık. Halet Çambel'e Sunulan Yazılılar)*. (eds. G. Arsebüük, M.J. Mellink, W. Schirmer). Ege Yayınları. İstanbul. 567-579.

TODD, I.,

1980 *The Prehistory of Central Anatolia I: The Neolithic Period*. Studies in Mediterranean Archaeology LX. Poul Åströms Förlag. Göteborg.

WOLDRING, H.,

1998 "A Pollen Diagram From a River Sediment in Central Anatolia", *TÜBA-AR 1 (Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi / Turkish Academy of Sciences Journal of Archaeology)*. (Ankara). 105-111.

van ZEIST, W., de ROLLER, G. J.,

1995 "Plant Remains from Asikli Höyük, A Pre-Pottery Neolithic Site in Central Anatolia", *Vegetation History and Archaeobotany* 4. 179-185.